

végkép elkocsonyásodott gerincű tanító figuráján — a regényben mégiscsak a főhős nélküli statiszták szerepét töltik be. A régi társadalom elnyomorodottjai, áldozatok, akikből »hősök« semmiféle értelemben nem lehetnek, mert nincs belső erejük a gyógyuláshoz — egy gyógyulásról írt regényben!

A polgári világ gazdagsága tehát túlnő a főhős sorsán, illetve nem befolyásolja döntő módon az ő személyes gyógyulását. A polgári világ főhős nélküli háttérnek hat, ami művészi szempontból kétségtelesen hiba, de a társadalmi valóság megmutatása szempontjából mégis tanulságos, mert az író gazdag árnyalatú ábrázolása arra figyelmeztet, — amit esetleg dogmatizmusból nem akartunk tudomásul venni — hogy ez a világ itt van még, az emberek idegeiben ólálkodik, ernyeszt és hátráltatja a gyógyulás folyamatát.

Mindezek elmondása után mégiscsak azt kell megállapítanunk, hogy a gyógyulás eredménnyel járt, mert hiszen a főhős meggyógyult: passzivitásából, embertelen magányából, életmegvetéséből visszatért az alkotó, cselekvő, az embert társnak vállaló világba. Sajnos, a dolog itt is túl egyszerűen történik, főleg a művészi elmélyítés szempontjából. Csenk dr. abban a faluban, ahova emberkerülő szándékkal visszavonul, találkozik régi osztálytársával *Kasznárral*, az ottani eróműépítkezés vezetőjével és — ha nem is vilámcsapásszerűen — átalakul szociális, lényé, embertársá, gyógyultan és megint gyógyításra készen. Kasznárék egészséges világának azonban gazdagabbnak kellene lennie, hogy a főhős átalakulása, gyógyulása indokoltabb legyen. Inkább

értelemi momentumokra épül, mint az új környezet ösztönző erejére. Amit a polgári világ ábrázolásával kapcsolatban hibaként emlegettünk, azt itt is fel lehet hánytorgatni: az erkölcsiségében tiszta és emberséges »új« világ is csak keret, anélkül, hogy teljes valóság tartalmával teljes intenzitással belefolyna a főhős életébe. Pedig az író ismeri ennek a világnak »gyógyító« erejét, és személyes sorsok reális konfliktusain, nem könnyen oldódó »görcseinek« a felengedtetésén keresztül szemlélteti is tudja. (Gondoljunk itt a *Bojtor Mária* epizódra, az egyszerű emberek kéretlen, szívesen adott gyógyító, segítő emberségére.)

A regény végső mondanivalója feltétlenül igaz: az ember nem vonulhat félre a magánügyeivel, a közösség visszakívánja, és — ha nincs végső személyes deformáltságról szó — vissza is hozza a maga emberségét termő áramába. A művészi ábrázolás azonban azt kívánja, hogy ez a gyógyulási folyamat egy gyógyulásra valóban »alkalmas« főhős telített, tipikus életsorsában *harc árán* következzen be. Ilyen értelemben a regény ellen komoly kifogásokat kellett tennünk, mégis elismerjük, hogy sok értéke is van. Maga az a tény, hogy két ellentétes világ teljes értékű szembeállítására vállalkozik, határozott művészi igényességre vall. Alapvetően ismeri ennek a két világnak az atmoszféráját, embereit és stílusát is, és ha a két világ valóság tartalmát mélyebben — konfliktusosabban — fogja majd egyéni sorsokba beépíteni, jelentős mértékben hozzájárulhat korunk nagy társadalmi regényének a megteremtéséhez.

VAJTAI ISTVÁN

Danyi Gyula: Nyár elé

(Alföldi Magvető, 1956)

Új költő jelentkezett, akit a nógrádi hegyek bányamélye értelt poétává. A kötetete maga is egy kis bánya. A kitáruló lélekbe tódult, világ-adta élmények a súlyos életiskola kíméletlen nyomása alatt lassan kincscé kristályosodtak. Erről a gazdagságról vallanak a kötet tárnáiban futó szén-erek, — a fekete betűsorok.

De Danyi költészetének nem egyedüli forrása a bányászélet. Bár volt-világa emlékeivel nem egy meleg hangú verse foglalkozik, (Nem ti bányászok, Jó volt velük, Szén stb.) befogadta ő már szívébe az ország többi kétkézi munkását is: az

aratót, a csordást, a kőművest. Éppen ezek közül a versek közül került ki a kötet egyik legszebb darabja, a rövidségében is sokatmondó »Kőműves«:

*Barna arcán, melle szőrén
malter a gyöngy.
A szobád friss levegőjét
neki köszönd . . .*

*Hajlong s magasodó célja,
az magyaráz:
Csendül kezében a téglá.
Beszél a ház.*

Sok dalát sugallja a Szerelem is. Az Agi-versek legjobbjában kivételes erővel sikerült érzékeltetnie a kedves megszervezenete után ránszakadó egyedüliség, sivár üresség érzéseit:

*Kiosontál életemből,
Csendül a csend hűlt helyedről,
S a mosóban, hol dolgoztál,
Pára helyett hiányod száll.*

*Hangosan szikkad a teknő,
Sarkában a pók hálót sző.
Karcásra fagyott darabban
hallgat a végén a szappan.*

*Újjad ölelését várja
letapadtan a deszkára:
felszakitom s nagyot pattan,
mintha azt mondaná: hagyjam.
(Levél Agi után)*

Általában a láttatás és az érzékeltetés erős oldala Danyi Gyula induló költészetének.

Ime például az este kézzelfogható valósága ebben a versszakaszban:

*Liba kiált,
álmodik az ólban.
Omlik, piheg,
Lélegzik az este.*

*Amíg kezet mosok
hold leng a hordóban,
alma esik mellém,
és elfekvő kutyánk
állat is letette.*

(Esteli öröm.)

Vagy ugyanennek a motívumnak leheletfinom változatát:

*Óriás lomb már a sötét.
Köd nőtt a rétekre nyomult.
Egy angyal megbotlott, szegény,
s nagykosár gyöngye szétgurult.
(Versek. 4.)*

Nem hagyhatjuk említés nélkül a békéről írt szép versét sem. A költemény ki sem mondja a szót, s mégis róla zúg dalt a parlagot termővé törő traktor, róla zenegnek a sürgönydrót-citerák, érezzük, hogy a frissen szántott föld és a gáton áthajló szilvaág a béke illatával terhes; s a bányász-csákány nyomán omló fekete gyémánt ragyogásában a béke fénye vilan. (Ének a békéről.)

Nemegyszer okoz kellemes meglepetést egy-egy váratlanul jött életerős szöszszetettel, vagy akár érzékletes képalkotással is. »Helyet enged gyümölcsének a szíromküllős virág« — írja pl. a kötet címadó versében. Vagy: »Pletykanádas azt susogja« — kezdi el »Gyöngy« c. csatános költeményét.

És így mutatja meg szomorú kisfiúkorát egyetlen kitűnő képben. »Tövisen borzongó harmat gyermekkorod«. (Lépj elő.) Kár, hogy ilyen költői eszközök birtokában legtöbbször megreked a dolgok külső ábrázolásánál.

Néhány lélekbevágó szava idézi ugyan a múlt keserűségét, de mai, sokarcú világunkra vonatkozó élet-látása csupán felszínen mozgó, egysíkú és problémátlan. Ezt Danyi Gyulának magának is éreznie kell.

Kötetének zárószoraiban, mint minden igaz írástudó ezt tűzi ki életcéljául: »El-tökélt szándékom, hogy tollammal is népemet szolgálom.«

Ezt csak úgy érheti el, ha szorgalmas munkával, és becsületes bátorsággal valóra váltja a már benne is felmerült gondolatot:

*Hogy bírassam, miként a hálót
halász, ha mélyre engedi,
lelkemet, a felszínen szállót,
sorsunkban elmeríteni . . .
(A néma szépet . . .)*

SARKADY SÁNDOR